

Együtt, vagy külön utakon

Új munkával gazdagodott a román—magyar kapcsolatok történetével foglalkozó irodalom. *Borsi-Kálmán Béla* — az ELTE tanársegéde — „Együtt vagy külön utakon” című tanulmányában a Kossuth emigráció és a román nemzeti mozgalom kapcsolata történetének (1862—64 közötti időszakban) értelmezéséhez ad számunkra — megközelítésben, tényekben egyaránt új — képet a korszak historikumáról.

Dolgozata első fejezetében áttekinti a román nemzeti ébredés, nemzetvélelés kezdeményeit a XIX. század első kétharmadára koncentrálva. E rész fő erénye, hogy differenciáltan elemzi a románok által lakott területet: Moldva, Havasalföld, Erdély egymástól igen eltérő gazdasági-társadalmi fejlődését, a haladó nemzeti mozgalmakat szülő és előrehajtó társadalmi erőket. A tanulmányban ebből a részből kiderül — ellentétben a nagy és egységes Dáciát hirdető politikuskok tanáival —, hogy politikáknak távolról sem olyannyira homogén a románlakta területek társadalmi-gazdasági berendezkedése. Moldva földrajzi helyzete (gyakori török-tatár betörés, orosz pusztítás), majorsági gazdálkodásra épülő agrárberendezkedése, a parasztságot sújtó súlyos robotterhek, a nagy népsűrűség, mindmind olyan tényezők amelyek lényeges eltéréseket mutatnak a havasalföldiétől. Nem utolsósorban a gazdasági berendezkedés hatására a moldvai szellemi élet jellege is más volt; sokáig kifinomultabb, arisztokratikusabb, egészségben véve a moldvai nemesség fejlettebb tudatú a havasalföldi nemességtől — írja Borsi-Kálmán Béla.

Sok érdekes — mítoszromboló — adalékok tudunk meg a dáko-román elmélet gyökereiből: miért és hogyan bukkant föl ez — a román nemzeti törekvéseket legitimizáló — hamis elmélet az Erdélyből Havasalföldre származó román értelmiségiek (történészek, nyelvészek, filozófusok stb.) munkáiban: hogyan vált fokozatosan ez az (ál)tudományos teória a hivatalos politika részévé, államméccé.

A könyv második és harmadik fejezetében egy rövid időszak — 1862—1864 — román és az emigráns magyar diplomácia tárgyalásainak történetét tekinti át a szerző. E tárgyalások történetének tükrében képet kapunk többek között arról is, hogy a politikai helyzet megítélése tekintetében a Kossuthtól vezetett magyar politikai emigráció vezéralakja sem volt egységes. A külpolitikai konstelláció, valamint a magyarországi helyzetről alkotott eltérő elemzések nyomán más-más stratégiát és taktikát látott követendőnek Kossuth, Klapka és Pulszky. E nézeteltérések — és nem utolsósorban a politikai intrikák — következtében a Duna-konföderáció elméletét képviselő Kossuth fokozatosan háttérbe szorult a románokkal folytatott tárgyalások során. Helyét Klapka tábornok vette át, aki — a korabeli dokumentumokból kitűnően — nagyon kedvező benyomást gyakorolt a vezető román diplomatákra, de mindenesetre híjával volt az igazi, megfontolt és olyan távlatokba tekintő politikai programoknak, mint amilyen Kossuth programja volt. Végül is az emigráció mindenféle próbálkozásai hajótörést szenvedtek a történelem szikláin és kharjűdészei között.

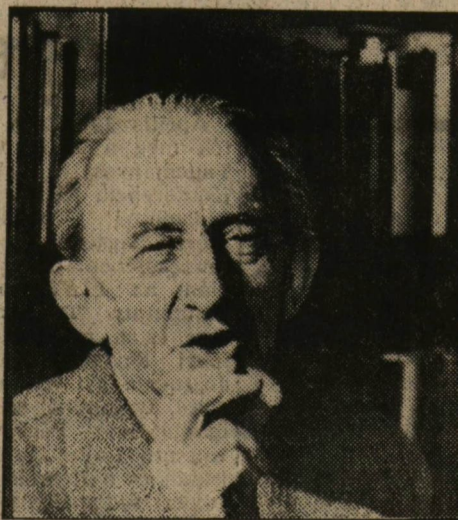
A könyv nagy erénye, hogy a szerző mindenféle elfogultságtól mentesen, átfogó levéltári kutatásokra, korabeli politikuskok levelezéseire, naplóira, valamint francia, román és magyar nyelvű forrásokra támaszkodva közelítette meg választott témáját, elkerülendő azt a szemléletet, amit szemléletében tényanyagában eddig nem ismert adalékkal egyes román szerzők műve tükröz. Borsi-Kálmán Béla járult hozzá e könyvvel a magyar—román kapcsolatok történetének a jelenleginél alaposabb megismeréséhez—megismertetéséhez. (Együtt vagy külön utakon. Budapest, 1984. 228. l., Nemzet és emlékezet).

—ef

Lukácsot olvasva...

A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Bizottsága, a József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Csongrád Megyei Szervezete az Akadémiai Bi-

zottság Dóm téri székházának dísztermében április 25-én és 26-án tudományos emlékülést rendezett Lukács György születésének 100. évfordulója tiszteletére. Az emlékülésen Szerdahelyi István kandidátus, a „Kritika” c. folyóirat főszerkesztője elnökölt.

A megnyitó ünnepségen — melyen Schmidt József, a városi pártbizottság titkára és Müller Józsefné, a városi tanács elnökhelyettese is részt vett — megnyitó beszédet mondott dr. Koncz János, az MSZMP Csongrád Mezői Bizottságának titkára, ezután Knopp Andrásnak, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezető-helyettesének „Lukács György helye a mai magyar szellemi életben” című előadására került sor.

A következőkben szekcióüléseken folytatódott a munka. Kapocsi Erzsébet „Lukács György kultúrafelfogása”, Szabó Tibor „A szubjektív tényező és az eszmei mozzanat a kései Lukács Györgynél,

Trásér László „A bolsevizmus mint erkölcsi probléma”, Siroki Dénes „A reprodukcióelmélet az Ontológia szintézise”, Karikó Sándor „Az Ontológia és a társadalmi formációelmélet viszonyáról”, Besenyi Sándor „A marx és lukácsi elidegenedelmélet viszonya”, Rákai István „Az Ontológia szocializmusképe”, Székely László „Lukács György reflexiói a természettudományokról” címmel tartott előadást.

Az emlékülés második napján Révész Mihály, Balogh Tibor, Vörös László, Kapocsi Márton, Kiss Lajos, Baranyai Zoltán és Péter László előadásaira került sor, majd Szerdahelyi István zárásával ért véget a tudományos tanácskozás.

A gazdaság társadalmisága

(Tudományos konferencia a JATE-n)

Április 17—18-án az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete és a József Attila Tudományegyetem Marxizmus—Leninizmus Központi Tanszecsportjának szervezésében tudományos konferenciát rendeztek az egyetemen A gazdaság és a társadalom viszonya a szocializmus építésének jelenlegi időszakában címmel.

A konferencián plenáris és szekcióülésekre került sor. A plenáris ülés megnyitóján Halay Tibor, az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézet igazgatóhelyettese hangsúlyozta többek közt, hogy a gazdasági alrendszere a társadalom egészének mint totalitásnak. A korábbi gazdaság-centrikusság túlzó értelmezése ellenében van szükség ennek kiemelésére, ezért beszélünk ma a gazdaság társadalmiságáról, amely pontosabb kifejezésnek tűnik annál, mint amit a gazdaság társadalmi környezete címszó alatt értettünk. Mi húzódik meg emögött? Az, hogy míg a hetvenes évek elején a gazdasági konjunktúra elvonta a figyelmet a társadalmi feszültségekről, addig a hetvenes évek végén már ezek — a gazdasági egyensúlytalanság állapotában — inkább felszínre kerültek. A társadalmi feszültségek levezetéséhez ma már komplexebb társadalmi-ideológiai reakciókra van szükség.

A plenáris ülésen sor került még Nagy Lajos, a JATE tanszékvezető egyetemi tanárának előadására, aki a gazdasági hatékonyság és a szocialista társadalmi értékek viszonyairól beszélt. A társadalmi értékek és a hatékonyság között ésszerű kompromisszumra van szükség, az egyenlőtlenség pedig, jegyezte meg az előadó, a fejlődés megszerző velejárója, hajtóereje.

Horuczi László tanszékvezető egyetemi docens Napjaink gazdasága és a mindennapi tudat címmel tartott előadást. Többek közt arra hívta fel a figyelmet, hogy az átértékelés kritikai határait fel kell ismerni, az ideológia egészének szilárdságát meg kell őrizni. Egető Emese docens az állam és a gazdaság viszonyának egynemely összefüggését elemezte a plenáris ülésen. Kiemelte, hogy napjaink legfontosabb feladatának tűnik az, hogy az állam valóban tulajdonosként hasson a gazdaságra.

A szekcióüléseken elhangzott korreferátumok több vonatkozásban gazdagították a plenáris üléseken elhangzott előadások problémafelvetését. Az ideológiában elhangzott előadás az egyik előadó, szélesedett a korábbi szocializmusfelfogás kritikai értékelése, főként gazdasági területen, a társadalomban pedig felerősödött az érdekek intézményesülésének folyamata. Ezzel összefüggésben a társadalmi szervezeteknek is jóval nagyobb mértékben kell összehangolnia, egyeztető funkciót vállalniuk. Egy másik előadó az ifjúsági mozgalommal kapcsolatban szóvá tette, hogy a KISZ-nek növelnie kell a mozgalom rétegződését, alapszerveit pedig a ténylegesen létező kis közösségekre lenne szerencsés építeni. Volt, aki figyelmeztetett arra, létező veszélynek tűnik az, hogy mind az elméletben, mind a tömegkommunikációban közhelyé válik a hatékonyság elve. Más hangsúlyozta, az „állam vonuljon ki a gazdaságból” elképzelés az utóbbi időszakban már csak azért is hamis volt, mert éppen arra lenne szükség, hogy az államhatalmi-képviselői szervek a Központi elvnek megfelelően betöltsék szerepüket a gazdaságirányításban. Végeztői, számos egyéb megfontolást kényszerűen mellőzve itt megfogadjuk, egyetértéssel kell fosadnunk annak az előadónak a figyelmeztetését, aki szóvá tette, hogy az oktatás reformja, (helyes és kellőképpen átgondolt reformja, tehetjük hozzá!) kulcskérdés a jelenlegi magyar társadalomban, mint ahogy jogos az a megállapítás is, hogy gazdasági fejlődésünk kulturális feltételrendszerét újra kell gondolnunk.

B. Gy.

József Attila szobránál

Mint már beszámoltunk róla, a JATE vezetéke József Attila születésének 80. évfordulóján megemlékező ünnepséget és koszorúzást rendezett az egyetem központi épülete előtti szobornál. Ehelyütt Kozma Józsefnek, az egyetemi KISZ-bizottság titkárnak az ünnepségen elhangzott beszédét közöljük.

A József Attila Tudományegyetem az ország egyik legrangosabb oktatási-tudományos intézménye. Története során többször újult meg, alakult át. Legújabb kori történelmünkben az 1962-es év főbb fontos gazdasági-társadalmi változása mellett egy számunkra ugyancsak jelentős esemény is örökre emlékeztet minket. Oktatási rendszerünk legmagasabb szintű szabályozása történt meg akkor.

S még egy aktus. 1962 óta hallgatók ezreinek diplomájába került örök emlékülés emlékeztetőül a József Attila Tudományegyetem név. Az Elnöki Tanács 1962. szeptember 14-én hozott döntést arról, hogy „a szegedi Tudományegyetem József Attila Tudományegyetem elnevezésére változik.” A húszas évek derekán, amikor egy József Attila nevű hallgató koptatta a bölcsészkar padjait, ugyan ki gondolhatta volna arra, hogy egykor tisztelttel emlékszünk majd szobra előtt. Honnan gondolhatta volna Horger An-

tal, hogy megtagadott tanítványa által kerül be a magyar irodalom kisiskolától irodalomtudósig emlegetett és ismert figurái közé? Miért is sejtették volna, hogy a hallgatók jegyzékéből törölt név majdan az egyetem oromzatára íródik föl. S hogy ma, április 11-én születésnapját a költészettel együtt ünnepeljük. Nemcsak az ő művészetét. De az ő költészetét feltétlenül és joggal mert nem kell ahhoz a ma diákjának, irodalmárnak lennie, hogy ezt a költészetet megértse és magáénak fogadja. Az ő költészete ugyanis az életről, a létező világ dolgairól szól hozzánk, s sugja azt, hogy az élet költészet, s a költészet ünnepelésével versekbe szedett életünk fölött gondolkozzunk el.

A bölcsészhallgató szakértelemmel elemezheti a költeményben megformált gondolatok üzenetét. De a jó-gász is átélheti a kor társadalmi rendszerének, felépítésének költői közvetítését. S a természettudományokat tanulmányozók is

csak megilletődöttséggel hajthatnak fejet eleven természetszemlélete előtt, adóhatnak csodálattal annak, ahogyan anyagi világunkról a matematika nyelvénél használata nélkül is pontosan láthatóan, lírában szólt.

A ma egyetemre járó nemzedék jórészt még meg sem született akkor, amikor az akkori egyetemi ifjúság hártározott kérésére az oktatás, a tudomány és kultúra szegedi otthona József Attila nevével felvette. Így azután a mi generációnk megtisztelő kötelessége ennek az örökségnek az ápolása és eljuttatása mindazokhoz, akik e szellemi örökségtől gazdagabbá válhatnak. De kötelességeinket olykor elmulasztjuk, örökségünket elherdáljuk. A rohanó egyetemi élet más kötelezettségek néha hosszabb időre is elvonják figyelmünket a hagyományok gondozásáról. Névadónk születésnapjáról azonban megelégednünk soha sem szabad. Mindig is emlékeztetni fog rá a Költészet Napja, s akarva-akaratlanul mi magunk és egy-két társunk is. Koptatják ma is az egyetem lépcsőit, s „töltőtöl-lyukat” néhányan, akik ha József Attila mellé az irodalomkönyvekben nem is juthatnak, de az egyetem egyszer-

majd vagy éppen most büszkén vall sajátjának.

Társadalmunk igazságszága és humanitása, egyetemünk közvéleménye igaz, tiszta szándékáért; e szándékok tudományos, művészeti, közéleti hirdetéséért hallgatóit meg nem tagadja, de becsüli, elismeri őket.

1962 szeptemberében a tanévnyitón a művelődési miniszterhelyettes mondotta: „igyekeznünk kell méltóknak lenni József Attila nevéhez, magunkévá kell tenni azokat az eszméket, amelyeket ő hirdetett, s amelyeket ma büszkén vallunk. József Attila hirdette és vallotta az ember nagyságát. Hitte, hogy megvalósul az új emberi rend. Egész élete és művésze példát erre. Feladataink ma nagyok és szépek. Ezeknek megvalósításáról álmodott József Attila is.” Feladataink azóta is hatalmasak és szépek. Sőt többek és bonyolultabbak. Elvégzésük-höz kell a frissesség, a fiatal lendület. Tudnunk kell az élet költészetét átérzve felülemelkedni mindennapi gondjainkon.

József Attila fiatalon halt meg. Ez azt jelenti, hogy örökre fiatal maradt. S Rá emlékezve lélekben mi is mindig azok leszünk.

KOZMA JÓZSEF

Fiatal kutatók tudományos fóruma a SZOTÉ-n

Egyetemünk KISZ Bizottsága április 12-én a SZOTE Oktatási Épületében immár második alkalommal rendezte meg a „Modern kutatási módszerek a biológiában” című tudományos konferenciáját fiatal kutatók számára. Elképzelésünket, amely a városunkban, a biológia különböző területein dolgozó fiatal kutatók személyes kapcsolatainak elősegítése és a tudományos kutatómunka továbbfejlesztésére irányult, ez évben kiegészítettük az azzal, hogy az oktatóközházak fiatal kutatói beszámolhattak végzett munkáikról, elért sikereikről, eredményeikről.

Az elhangzott színvonalas előadások egynegyede az oktatóközházakból érkezett, ugyanakkor sajnálatos, hogy az MTA Biológiai Kutató Intézet és a Gabonatermesztési Kutató Intézet nem küldött résztvevőt (holott a tavalyi évhez hasonlóan az idén is meghívtuk fiatal diplomásait) konferenciánkra így kitűzött célunk kevésbé valósulhatott meg.

A megnyitó után, melyet dr. László Ferenc a SZOTE Tudományos rektorhelyettese „A klinikai tudományos kutatások lehetőségei” címmel tartott, hat szekcióban folytatta munkáját a konferencia, amelyen összesen mintegy 40 előadás hangzott el, videofelvételkel (oktató-

kórházak), sok-sok értékes diafelvétellel alátámasztva a szóban elmondottakat. A szervezés, a szekcióösszeállítás során arra törekedtünk, hogy a beérkezett jelentkezések alapján a medicina körében azonos szakterületén dolgozó kutatók azonos témában cserélhettek tapasztalatokat; a cardiológusok, radiológusok számára a szívizom modern vizsgálójelzéseiről szóló előadások voltak egy csokorba kötve, a szülészeknek az ultrahanggal végzett vizsgálómódszerek, az anatómusok-kórboncolók a degeneratív atrophia mechanizmusának legújabb eredményeiről hallgattak, a szemészeket a napjainkban alkalmazott legmodernebb vizsgáló és gyógyító eljárásokról tájékoztatták. Az egyes szekciókban az előadások után igen heves, élénk viták bontakoztak ki, ezáltal kiegészítve, teljessé téve az elhangzottakat, s nem titkolva a további terveket, a még megoldásra váró — talán a következő évi konferencián már elért eredményként elhangzó — feladatokat.

Az egész napos igen feszített munka után az esti fogadáson baráti beszélgetés keretében a résztvevők tovább folytatták az egyes témákban eszmecserejüket, tapasztalatcseréjüket vitáikat.

RÁCZ KATALIN